

מראי מקומות - ראש השנה

כב:

עם עד אחר, אפשר אכן לומר שזה היה הספק. אבל אם היה עד אחר עמו, מהו החידוש, הרי לא היה זה ספק. וכתב, שהספק הוא שמא יחזור ממה שהיה רוצה להעיד על אותו עד, והחידוש הוא שמכל מקום מחללין עליו.

ד. אלא אפילו איניש דעלמא נמי מהימן מאי טעמא וכו' לכאורה תמוה, למה שלא יהא נאמן, שהרי לכאורה עדות החודש היא כמו עדות איסור, שהדין הוא שעד אחד נאמן באיסורין. ובשו"ת הריב"ש (סי' קנ"ה) כתב, שכיון שתקנו חז"ל שלא יהא כל אחד נאמן משום הכותים, היתה סברא לומר שלא האמינו אלא לשלוחי בית דין מיוחדים, ועל זה הקשתה הגמרא, מנין שאחד נאמן. ופירשה, שכיון שהוא דבר העתיד להתגלות כל אחד נאמן בזה. ולפי זה כתב שאין להוכיח מסוגייתנו שגם בעדות ממון נאמן כל שהוא עתדי להתגלות, משום שגם כאן מעיקר הדין היה צריך להיות נאמן אלא שחששו משום הכותים, ולכך הוא נאמן משום מלתא דעבידא לגלויי.

והשפת אמת כתב, שכיון שהוא בא לאסור, ויש פוסקים שאין עד אחד נאמן לאסור אלא להתיר, וגם שפעמים הוא מעיד נגד הרוב, כגון אם מעיד שאלול היה מעובר, לכך הוצרכה הגמרא לטעם שהוא מילתא דעבידא לגלויי.

ה. משקלקלו הכותים כתב הרש"ש שאי אפשר לפרש כמו שפירש רש"י לעיל, שהיו רוצים להטעות את החכמים, שהרי בירושלים היו מקריבין הקרבנות, ושם היו יודעים את קביעות החודש, ולא היה שייך להטעותם, אלא כוונתם היתה להטעות את ישראל. וכתב שהחילוק מדוייק, שלעיל אמרו שהיה חשש משום הבייתוסים, וכאן משום הכותים.

ו. עד שהיה רואה כל הגולה לפניו כמדורת אש פירש התפארת ישראל (יכין ט"ו), שלגולה לא היו יכולים להשיא משואות, משום שרק עד הגולה היו הרים, אבל הגולה עצמה היא ארץ מישור, ואי אפשר להשיא שם משואות, ולכך היה ממתין עד שכל אחד עולה לגג במדורה וכו', כאמור להלן (כג), ועל ידי זה יתפרסם הדבר.

א. וחד מי מהימן

הקשו התוספות, שגם אם אינו נאמן יש לחלל שבת שמא יצטרף עם אחר. ותירצו, שקושיית הגמרא לא היתה על הדין שמחללים שבת, אלא על לשון המשנה, שמשמע שנאמן לבדו. אולם התוספות הרא"ש כתב, שאין העד אחד המעיד על עד החודש יכול לחלל שבת מספק, אלא רק עידי החודש יכולים לחלל שבת מספק. ומה שמבואר להלן בדברי רבי נהוראי שיכולין לחלל מספק, יש לומר שהיה עד החודש ולא עד המכיר.

ב. מהו דתימא מספיקא לא מחללינן שבתא קא משמע לן הקשו האחרונים, מדוע כאן מחללים השבת גם מספק ואילו הנולד בערב שבת בין השמשות אין מחללין שבת למולו מספק, אף שמילה בזמנה דוחה שבת, מכל מקום מספק אין מחללין. ובשפת אמת הביא קושיא זו בשם המפרש על הרמב"ם (קדה"ח ג' ג'). והביא תירוץ הלחם משנה שכיון שהמועדות תלויות בזה לכך מחללים גם מספק, מה שאין כן מילה שאפשר למולו ביום תשיעי. ולכאורה כוונתו שקידוש החודש הרי היא כמצוה עוברת, מה שאין כן מילה, אף שעיקר זמנה בשמיני, ומחללין שבת למול בשמיני, כיון שיכולים לעשותו בתשיעי אינו דוחה שבת מספק.

ובתוספות יום טוב תירץ, שקידוש החודש היא מצוה על כל ישראל, ואינה דומה למילה שהיא מצוה רק על היחיד ובהערות להגרי"ש כתב כעין זה לבאר מדוע כאן מחללין גם למכשירין, ובכל התורה אין מחללין למכשירין.

עוד תירץ השפת אמת, שבמילה הדין שונה לפי שאם נולד ביום שישי לא ניתנה השבת לחילול כלל, אבל כאן, תחילת המצוה ודאי תוכל להעשות, שהרי כשבית דין חוקרין עדותו הרי זה כתחילת מצות עדות החודש, והספק הוא רק אם יוכל לגמור את המצוה, ולכך דוחה שבת. וגם בברית מילה, אם התחיל מילה שהיא מחוייבת בשבת קודם גמר שבת, ונסתפק האם יוכל לגומרה, יש לומר שאף שאם ודאי לא יוכל לגומרה בשבת, אסור להתחילה בשבת, אבל אם הוא מסופק האם יוכל לגומרה מותר לו להתחיל בה כמו בדין עדות קידוש החודש.

ג. מהו דתימא מספיקא לא מחללינן שבתא קא משמע לן הקשה הריטב"א, שלפי התירוץ שרבי נהוראי הלך להצטרף